

ЗФТ-ЗПМ

проб. 2016

кв 2017
кв 2018

ЛР2018

X628.38
В 40

35084D - Ч.3 №1

Взаємодія державних органів і громадськості у запобіганні та протидії корупції [Текст] : матеріали наук.-прак / НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. - 116 с. - Харків, 2014. - 15.00 грн.

26.12.14

М. Д. 2016

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса
Національної академії правових наук України

Харківський національний університет внутрішніх справ

Місцевий осередок
Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація кримінального права» в Харківській області

**ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ
І ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАПОБІГАННІ
ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОГО СЕМІНАРУ
У РАМКАХ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ФЕСТИВАЛЮ НАУКИ**

35084g

Харків
2014

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
Читальний зал №1
м. Харків, вул. Пушкінська, 77

Пивоваров В. В., кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків

КОРУПЦІЯ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДЕТЕРМІНАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

1. Традиційно у вітчизняній кримінологічній науці проблема корупції та пов'язаних із нею злочинів розглядається в контексті протиправної ураженості гілок державної влади. Тобто, за образним висловом відомого українського вченого М.І. Мельника, «корупція – іржа влади». Водночас не можна не зважати на ту обставину, що публікації, виступи вчених, повідомлення засобів масової інформації із корупційної тематики, як правило, обов'язково містять посилання на грошові суми корупційних оборудок, суми неправомірної вигоди, суми, витрачені підприємствами на підтримання корупційних зв'язків, лобіювання власних бізнес-інтересів, тощо.

Відтак, пропонуємо, в порядку дискусії, відступити від емоційно забарвленого розуміння корупції як соціально-владної «хвороби» і неоригінальних заяв про ураженість корупцією «від голови до хвоста» всього соціального організму та поглянути на зазначене явище як реально існуючу економічну категорію. Адже для цього є всі передумови, оскільки в багатьох корупційних схемах (імпорт за кошти держбюджету, енергопостачання, отримання адміністративних послуг та ін.) корупційна грошова (фінансова) складова, власне, імперативно забезпечує функціонування як самої схеми, так і досягнення соціально бажаного результату.

Фінансова система держави традиційно розглядається як сполучення трьох взаємопроникаючих, умовно розмежованих ланок – державних фінансів, фінансів первинних ланок економіки (підприємств) та фінансів населення¹. Ураховуючи викладене, а саме – реальну, діючу економічну функцію корупційних коштів та умовний характер поділу

10) *принцип динамізму*. Він впливає з динамічної природи суспільного буття та природи самої корупції як явища, що перебуває в постійному динамічному розвитку, інтегроване до соціального буття динамічного суспільства та його інститутів (а вони, в свою чергу, також перебувають не в статичному стані, а динамічно розвиваються, виходячи з потреб соціального розвитку). Динаміка об'єкта впливу має корелюватись із заходами і засобами такого впливу; стратегія і тактика повинні корегуватись із заходами економічного, політичного, внутрішнього та зовнішньополітичного характеру;

11) щільно пов'язаний із попереднім принципом й наступний – *принцип постійності*. Його сутність полягає у вимозі, щоб практична реалізація стратегічних напрямів антикорупційної політики держави проводилась не кампанією (переважно із гучними назвами, як повелось в Україні) з притаманними такому підходу фазами спадів і підйомів, а постійно, системно і повсякденно;

12) *принцип стратегічної цілісності*. Зазначений принцип означає чітке визначення довгострокової стратегії діяльності держави, з якої випливали б як основні стратегічні її напрями, так і конкретні тактичні заходи, в тому числі й окремі цільові програми і акції;

13) *принцип державності*. Останній тлумачиться як спрямованість на посилення ролі держави як соціального інституту в формуванні, вдосконаленні та практичному втіленні стратегічних напрямів та заходів реалізації антикорупційної політики держави;

14) *Принцип взаємодії владних структур з інститутами громадянського суспільства і територіальних громад*. Він вимагає поєднання зусиль у протидії корупції владних структур і суспільних інституцій. Протидія корупції – це не лише справа держави, це справа всього суспільства. Будь-який суспільний інститут у цій справі має виконати свою функцію, в межах повноважень вжити всіх можливих антикорупційних заходів. Обмеження протидії корупції правоохоронною діяльністю відповідних державних органів виключає виконання основних завдань і досягнення мети антикорупційної діяльності.

Названі принципи мають стати підґрунтям процесу формулювання, розробки, вдосконалення та практичного втілення антикорупційної політики держави. Це не означає, що запропонована система принципів є сталою і не може розвиватись та вдосконалюватись, особливо з огляду на багатоаспектність та складність такого процесу, як розробка довготривалої та узгодженої політики держави з протидії корупції.

¹ Пивоваров В.В. Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження : автореф. ... дис. юрид. наук : 12.00.08 / В. В. Пивоваров ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2003. – С. 7.

фінансових ланок, – є підстави вважати корупційну фінансову складову четвертою ланкою сучасної фінансової системи української держави, умовно позначивши її, наприклад, як «*фінанси корупційного обігу*». Щодо джерел формування цих фінансових коштів, вважаємо, що протягом останніх двох десятиріч вони сформувалися шляхом цілеспрямованого виділення із коштів *корпоративного сектора економіки* (фінансів підприємств), і становлять, за деякими оцінками, близько 10% фінансів підприємств, а тому можуть розглядатись як наслідок явища *корпоративної злочинності*.

Одразу підкреслимо, що ми повністю поділяємо думку науковців і свідомих верств суспільства стосовно шкідливого характеру корупції та необхідності здійснення широкого спектра заходів із її істотного зниження та подолання. І саме в цьому контексті погляд на явище корупції як економічну категорію надає певні переваги, адже зрозуміло: будь-яка економічна категорія і складова економічного обігу (корупція в тому числі) існує лише за умови її *економічної доцільності і необхідності*. Відтак, можемо передбачити, що цілеспрямована перебудова економічних відносин у напрямі функціонування фінансової системи без необхідного залучення корупційного сегмента закономірно приведе до очікуваного суспільством результату – зникнення економічно недоцільних «фінансів корупційного обігу», відтоку грошових коштів в інші ланки легального фінансового механізму та зникнення соціальних проявів та негативних наслідків явища корупції. Без сумніву, висунута гіпотеза має міждисциплінарний характер і потребує комплексних наукових розробок та зваженого, тривалого, але принципового практичного втілення.

2. Вважаємо, що кримінологам слід звернути прискіпливу увагу на морально-психологічний аспект проблеми корупції, а саме: ставлення суспільства до цього негативного явища. Дослідження останніх років, проведені різними науковцями (В.С. Батиргареева та ін.), переконливо свідчать про невтішні реалії: ставлення більшості українців (понад 68%) до корупції, м'яко кажучи, позитивне, якщо не схвальне. Розуміємо, що на загальносуспільному рівні детермінанти морально-психологічного характеру відіграють не останню роль у підтриманні і відтворенні всіх соціальних процесів, у тому числі й протиправних, небажаних та шкідливих. Отже, в цьому напрямі теж вбачаємо серйозне поле для науково-теоретичних розробок у межах кримінологічної профілактики та пошуку заходів виховного характеру для впровадження серед широких верств населення.

3. Заходи кримінологічного впливу неможливі без законодавчої підтримки, зокрема, забезпечення їх силою державного примусу через кримінально-правове врегулювання. Стосовно кримінально-правового реагування на корупційні (в широкому розумінні) прояви позиція сучасного українського кримінального права більше нагадує потурання корупції, ніж намагання забезпечити її заборону. Дуже швидко із термінологічного апарату кримінального права зникає інтуїтивно зрозумілий, напрацьований і, головне, соціально вагомий термін «хабар», який, по суті, замінено на три терміни: «незаконне збагачення», «неправомірна вигода», «підкуп». У термінологічних новелах вже не відчувається «кримінально-правового докору», не кажучи вже про порушення принципу термінологічної єдності в юриспруденції. Насторожує також і підхід учених та законодавця до визначення виду кримінально-правової санкції. Констатуємо, що явище хабарництва в сучасних реаліях «латентно» декриміналізоване, оскільки на перше місце виходить покарання у виді штрафу, замість позбавлення волі (див. санкції статей 368, 368², 368³, 368⁴, 369, 369² КК України). Розуміння класичного хабарництва і корупційних діянь практично переводиться у площину дивного різновиду цивільно-правового делікту: «порушив – відшкодує збитки, і вільний». На таких прикладах бачимо, що сучасне кримінальне право, на жаль, поступово відступає від свого першочергового принципу – принципу публічності.

Певною мірою розуміючи складну соціальну зумовленість таких змін, пропонуємо шукати вихід не у площині прихованої декриміналізації, а у науково-практичному розвитку нових інститутів кримінального права, передусім інституту *корпоративної (колективної) кримінальної відповідальності* юридичної особи. Вважаємо, що ця, до речі, не нова, наукова пропозиція, раніше озвучена вітчизняними і зарубіжними науковцями-криміналістами (І.М. Даньшин, О.Ю. Антонова та ін.), зараз стає надзвичайно актуальною. Отже, розвиток цього напрямку дійсно перебуває на потребі дня та дозволить органічно вирішити питання кримінально-правової охорони правовідносин, на які посягають корупційні діяння.